

Valsts pārbaudes darbi
2022./2023. m.g.

Ģeogrāfija

**Augstākais mācību
satura apguves
līmenis**

CENTRALIZĒTĀ EKSĀMENA
PROGRAMMA

ĢEOGRĀFIJA

Augstākais mācību satura apguves līmenis

Centralizētā eksāmena programma

Saturs

1. Eksāmena mērķis un adresāts
2. Vērtēšanas saturs
3. Eksāmena darba uzbūve
4. Eksāmena piekļuves nosacījumi
5. Nepieciešamo resursu nodrošinājums
6. Vērtēšanas kārtība un kritēriji
7. Palīgīdzekļi, kurus atļauts izmantot eksāmena laikā

1. Eksāmena mērķis un adresāts

Centralizētā eksāmena (turpmāk – eksāmena) mērķis ir novērtēt izglītojamo sniegumu priekšmetā atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumiem Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) un standarta 5. pielikumam “Plānotie izglītojamo sasniedzamie rezultāti dabaszinātņu mācību jomā” optimālajā un augstākajā mācību satura apguves līmenī, identificēt un izvērtēt, cik lielā mērā ir apgūti plānotie sasniedzamie rezultāti (turpmāk – SR).

Eksāmena adresāts – izglītojamie, kuri ir apguvuši dabaszinātņu mācību jomas SR optimālajā un augstākajā mācību satura apguves līmenī atbilstoši mācību priekšmetu kursiem Ģeogrāfija I un Ģeogrāfija II (standarta 9. pielikums).

2. Vērtēšanas saturs

Eksāmena vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijas:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura modulis;
- 3) izziņas darbības līmenis.

2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa

Izglītojamo plānotie SR ir četru veidu:

- 1) zināšanas un izpratne;
- 2) prasmju grupas;
- 3) zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas;
- 4) vērtībās balstīti ieradumi.

1. tabula. Sasniedzamo rezultātu (SR) veidi, grupas un to īpatsvars

SR veids	SR grupa	Īpatsvars, %
Zināšanas un izpratne	1. Zina un lieto ģeogrāfijai raksturīgus faktus, nosaukumus, nozīmīgas sakarības, teorijas, jēdzienus un terminus, vietu raksturiezīmes.	25
	2. Skaidro un pamato ģeogrāfisku procesu, parādību un notikumu norisi dabā un sabiedrībā, to cēloņus, sekas, izvietojumu un mijiedarbību; ģeogrāfisko vietu un objektu raksturīgās iezīmes, izmaiņas, kopīgo un atšķirīgo.	
Prasmes	3. Argumentē – veido zinātniskus argumentus un pretargumentus, izvirzot apgalvojumus, izvēloties atbilstošus pierādījumus un pamatojot apgalvojuma saistību ar pierādījumiem; izvērtē un salīdzina zinātniskus argumentus un pretargumentus.	50
	4. Modeļē – ģeogrāfisku procesu un parādību norisi, izmaiņas, mijiedarbību un izvietojumu.	
	5. Analītiski spriež – secinot, klasificējot, prognozējot analītiski spriež par ģeogrāfiskajiem procesiem, parādībām un vietām, to izmaiņām, mijiedarbību un izvietojumu; izmanto kartes, modeļus, teorijas diagrammas, matemātiskos, t. sk. statistiskos, aprēķinus.	
	6. Informācijpratība – izvērtē informācijas avotus un iegūst kvantitatīvus vai kvalitatīvus datus, pārveido un interpretē tos, izvēloties atbilstošu attēlošanas veidu (kartes, diagrammas, shēmas); izmanto datus, lai aprakstītu un raksturotu ģeogrāfiskus procesus, parādības un vietas, lietojot ģeogrāfiskos nosaukumus, terminus un jēdzienus.	
Komplekss pētījums	7. Kartogrāfiskā materiāla veidošana – veido un noformē kartogrāfisko materiālu, lai attēlotu ģeogrāfisku informāciju izmantojot ĢIS (ģeogrāfiskās informācijas sistēmas).	25
	8. Risina kompleksu problēmu , veidojot zināšanu pārnese, saistot izpratni par satura elementiem jaunā situācijā.	

2.2. Satura moduļi

Satura moduļi eksāmenā strukturēti atbilstoši kursa Ģeogrāfija II programmas saturam. Satura moduļu īpatsvars eksāmena darbā (sk. 2. tabulu) ir atbilstošs tematu stundu skaitam programmas paraugā.

2. tabula. Satura moduļi un to īpatsvars

Satura modulis	Īpatsvars, %
Fiziskā ģeogrāfija	25 ± 5
Cilvēka ģeogrāfija	25 ± 5
Dabas un cilvēka mijiedarbība	25 ± 5
Kompleksu problēmu risināšana	25 ± 5

Eksāmena saturs tiek izstrādāts atbilstoši SR veidiem un grupām, satura modeļiem un to procentuālajam sadalījumam.

2.3. Izziņas darbības līmenis

Eksāmena darbā iekļautie uzdevumi grupēti četros izziņas darbības līmeņos, un to līmeņa noteikšanai izmanto *SOLO* jeb novēroto mācīšanās rezultātu taksonomiju. *SOLO* taksonomijā izglītojamo sniegums tiek raksturots, analizējot ideju jeb struktūrelementu skaitu un saišu kvalitāti starp šiem struktūrelementiem. Vispārīgs izziņas darbības līmeņu apraksts, kas piemērots eksāmenam, apkopots 3. tabulā.

3. tabula. Izziņas darbības līmeņu raksturojums un to īpatsvars

Izziņas darbības līmenis un tā apraksts		Īpatsvars, %
I	Atceras, lieto faktus, īsas procedūras vai atsevišķas idejas.	15 ± 5
II	Veic tipiskus algoritmus, lieto formulas, paņēmienus vai prasmes pazīstamās situācijās.	45 ± 5
III	Saista, skaidro, lieto zināšanas vai prasmes jaunās situācijās, demonstrējot patiesu izpratni.	30 ± 5
IV	Veido un pierāda vispārinājumus, lieto zināšanas un prasmes situācijās ar augstu kompleksuma pakāpi.	10 ± 5

3. Eksāmena darba uzbūve

Eksāmenam ir trīs daļas:

1. daļa – “Zināšanas un izpratne”;
2. daļa – “Prasmes”;
3. daļa – “Komplekss pētījums”.

Daļu nosaukumi, maksimālais punktu skaits, īpatsvars un izpildes laiks apkopots 4. tabulā.

4. tabula. Eksāmena daļu īpatsvars un izpildei paredzētais laiks

Daļa	Maksimālais punktu skaits	Īpatsvars, %	Izpildes laiks, min
1. daļa. Zināšanas un izpratne	25	25	60
2. daļa. Prasmes	50	50	120
3. daļa. Komplekss pētījums	25	25	180

1. daļā “Zināšanas un izpratne” iekļauti 25 atbilžu izvēles uzdevumi ar vienu pareizo atbildi no četriem variantiem. Uzdevumu secība pārbaudes darbā atbilst SR veidiem kursa Ģeogrāfija II programmas saturā (sk. 2. tabulu).

2. daļā “Prasmes” iekļauti 4 strukturētie uzdevumi, kas ietver īso atbilžu un izvērsto atbilžu uzdevumus. Viens no uzdevumiem ir mazāk strukturēts, kurā ir jārisina kompleksa problēma.

3. daļā “Komplekss pētījums” iekļauti 3 strukturētie uzdevumi. Kartogrāfiskā materiāla veidošana notiek ArcGIS Online tiešsaistes lietotnē, rezultāti pārnesti uz eksāmena 3. daļas darba lapu.

4. Eksāmena piekļuves nosacījumi

Piekļuves materiāls ir izglītojamā izstrādātais

- zinātniski pētnieciskais darbs vai
- projekta darbs vai
- pētnieciskā darba protokols,

kurā izglītojamais apliecina savu pētnieciskās darbības prasmju apguvi atbilstoši augstākā apguves līmeņa kursa saturam.

Piekļuves materiālus no 2023.gada 1. marta, bet ne vēlāk kā astoņas nedēļas pirms eksāmena norises, izglītojamais augšupielādē Valsts pārbaudījumu sistēmā (<https://eksameni.vps.gov.lv>). Kārtība, kā augšupielādēt piekļuves materiālus, būs pieejama no 1. marta VPS lietotāju atbalsta dienesta tīmekļvietnē (<https://atbalsts.refined.site/space/VPS>).

Pedagogs materiālus izvērtē, ievērojot Vispārīgo prasmju un prasmju grupu snieguma līmeņu aprakstus (sk. 1. pielikums 1., 2. un 3. lp.) un izglītības iestādē pieņemto vērtēšanas kārtību, un ne vēlāk kā sešas nedēļas pirms eksāmena norises dienas vērtējumu ievada VPS. Izglītojamais eksāmenu drīkst kārtot, ja vērtējums par piekļuves materiālu nav zemāks par četrām ballēm. Izglītojamie, kuri eksāmenu kārtot augstskolā, piekļuves materiālus neiesniedz.

5. Nepieciešamo resursu nodrošinājums

- Dators ar interneta pieslēgumu,
- piekļuve *Esri Eiropas ĢIS Skolu* programmai,
- piekļuve *ArcGIS Online* tiešsaistes lietotnei,
- izklājlapu apstrādes programmatūra,
- teksta redaktora programmatūra.

6. Vērtēšanas kārtība un kritēriji

Eksāmenā izstrādāti uzdevumu vērtēšanas kritēriji un vērtēšanas kārtība.

1. daļā “Zināšanas un izpratne” par katru pareizu atbildi iegūst vienu punktu, kopā – 25 punktus. Par nepareizu atbildi vērtējums netiek samazināts.

2. daļā “Prasmju grupas” strukturēto uzdevumu vērtēšanā izmanto vērtēšanas kritērijus un snieguma līmeņu aprakstus (sk. 1. pielikumu).

3. daļā “Kompleksu problēmu risināšana” iekļauti uzdevumi, kuriem iespējamas divu tipu atbildes – rakstiskas un digitāla risinājuma (kartogrāfiskais materiāls, datu apstrādes tabulas un datu statistiskās analīzes izvades tabulas). Digitāla risinājuma atbildes tiek iesniegtas tām norādītajā vietā un veidā (piemēram, MS Word dokumenta datnē). Abu tipu atbilžu uzdevumus vērtē, izmantojot

vērtēšanas kritērijos aprakstītās punktu vērtēšanas shēmas un snieguma līmeņu aprakstus (sk. 1. pielikumu). Atrisinot 3. daļas uzdevumus, izglītojamais var saņemt 25 punktus.

Eksāmenā 20 % sliekšni pamato plānotais vērtēšanas saturs: aptuveni 15–20 % eksāmenā iekļauto uzdevumu atbilst izziņas darbības pirmajam līmenim.

Atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumu Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 25.¹1. punktam - valsts pārbaudes darbā vērtējums nav iegūts, ja darba kopvērtējums 2022./2023. mācību gadā ir mazāks nekā 10 procenti.

Eksāmena uzdevumu vērtēšanas kritērijus veido, izmantojot vispārīgo prasmju vai prasmju grupu snieguma līmeņu aprakstus (sk. 1. pielikumu), tos sašaurinot un konkretizējot, ievērojot konkrētā uzdevuma saturu.

Lai veidotu vienotu pedagogu un izglītojamo izpratni par uzdevumos izmantoto rīcības vārdu nozīmi un tai atbilstošu izglītojamo sniegumu mācību procesā un eksāmenā, biežāk lietotie **rīcības vārdi** un to skaidrojums ir iekļauti ([13869 \(skola2030.lv\)](https://www.skola2030.lv) 36. lp.).

Izglītojamo snieguma dati ļaus izvērtēt mācību saturu, izstrādāt metodiskos ieteikumus, plānot profesionālo pilnveidi utt. Šim nolūkam izglītības iestāde vai metodiskie centri varēs izmantot izglītojamo sasniedzamo rezultātu **indikatorus** jeb rādītājus ([13869 \(skola2030.lv\)](https://www.skola2030.lv) 11. lp.). Indikators parāda to izglītojamo daļu, kas piedalījās eksāmenā un kuri apguvuši, piemēram, satura moduli “Eksperimentālais un pētnieciskais darbs”.

7. Palīg līdzekļi, kurus atļauts izmantot eksāmena laikā

Zinātniskais kalkulators

Lineāls

Datu buklets (2. pielikums) – izdrukājams no VISC mājaslapas līdz eksāmenam.

Pie izglītojamajiem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, viedtālrunis, viedpulkstenis u. c. saziņas un informācijas apmaiņas līdzekļi), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos.

Pielikumi

1. pielikums. Vispārīgo prasmju un prasmju grupu snieguma līmeņu apraksti (vispārīgi kritēriji) (https://www.visc.gov.lv/sites/visc/files/media_file/geografija_augst_lim_2023_1_piel.pdf).

2. pielikums. Datu buklets – izdrukājams no VISC mājaslapas līdz eksāmenam

https://www.visc.gov.lv/sites/visc/files/media_file/geografija_augst_lim_2023_2_piel.pdf.